

בשֶׁב יְהוָה

DISSERTATIO PHILOLOGICA.

ΟΠΙΛΑ

ΔΕΞΙΑ καὶ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Ex occasione 2 Cor. vi: v.7. expendens.

Quam

Suffragante Amplissimo Collegio Phi-
losophorum Regiae ad Auram
Academiz,

P R E S I D E

AD MODUM REVER. SIG. AMPLISSIMO
DOMINO

Mag. DANIEL
JUSLENIO,

Sacr. Ling. Professore Ordinario,

Publico submittet examini,

ANDREAS HEINRICIUS

Andr. Filius, Andr. Nepos, Wiburgensis.

In Auditorio Maximo, D. V. die XIX.
Martii, anni MDCCXXVI.

ABOÆ, Impr. ERIC FLODSTRÖM, Reg.
Acad Typogr.

S:z R:z M:tis

MAGNÆ FIDEI VIRO,

Dicæceles Borgoënsis Episcopo Eminentissimo, Ven. Consistorii Præsidii Gravissimo, Regii Gymnasii Scholarumq; Ephoro Magnificentissimo,

REVERENDISSIMO PATRI ac DOMINO,

Dn. JOHANNI
GEZELIO,

MÆCENATI MAXIMO.

Quoniam non negaverim, Episcopo Eminentissimo, magnos non nisi magna decere; eo tamen adduci non possum, ut dubitem, ab liceat ad benignitatis Tuæ a-raw, incomitam hanc, omniisque mitore desti-

S:z R:æ M:tis
MAGNAE FIDEI VIRO,
Legionis Pedestris Provinciarum
Rymmenegård & Nyflått
Chiliarchæ longe Strenuissimo,
NOBILISSIMO atq; GENEROSISSIMO
DOMINO.
Dr. SAMUEL WAL-
LENSTIerna,
MÆCENATI MAGNO.

Non modo singularis ille favor, Genero-
fissime Domine, quo Parentem meum
Holmensibus in comitiis ante tres, vel quod
excurrit, annos amplectus es; verum etiam
vinculum sanguinis, quo cum Matre mea,
dum

utam Dissertationem deponer. Tantum enim
abest, ut defint mihi benevolentia Tuæ pro-
fus singularis documenta, ut potius longe
plurima existent, quæ eam in firmam spem
me impellant. Te, pro excellentissima Tua
indole, non munetis dignitatem, sed ani-
mum offerentis respectum, adeoque Opel-
lam hanc sereno accepturam volo. Sit igit
tum Tirocinium hocce qualemque, Reve-
rendissimo Tuo Nomi*c*onsecratum: sit
ejus nodi, quod devotum meum in Te ani-
mum interpretetur: sit, quod favorem Tuum,
in posterum quoque continuandum, exoret.
Ego vero, quod mearum est partium, Sum-
mum Numen, pro Tua, Tuæque Nobilissi-
mæ Familiæ incolumentate perenni, arden-
tissimis fatigare precibus non desinam: sumo
ma cum animi submissione permanfurus

REVERENDISSIMI NOMINIS TUI

*humidimus cultor &
Clemens*

Andr. Heinricius.

dum in vivis erat, conjunctus fuisti, fecere,
ut pagellæ hæ Tuæ Nobilissimo Nomine
splendore cupiant. Patere igitur, quæso, ut,
si benevolentia Tuæ auram minus captare
queant, Tibi ramen dor prorsus displiceant.
Et quemadmodum armorum bellique gloria
Ipse es, multo clarissimus; ita etiam Dissertationem de armis, fac ut benigne accipias. Meum erit, calidissima concipere vota, ut Deus
Tet Optimus Maximus, Te ad Nestores
usque annos incolumem conservet arque
sospitem; quo habeat Nobilissima Tua Familia
Tutorem, Clientesque omnes Patronum,
de quo sibi in finu gratulentur. De cetero,
non minori cum voluptate, quam veneratione, ad vitæ extremum ero

GENEROSISSIMI NOMINIS THI

humillimus Cultor &
Clens

Andr. Heinricius

VIRO

Summe Reverendo atq; Amplissimo,
DOMINO

Mag. HERMANNO ROSS,
S. S. Theol. Professori Primario Cele-
berrimo, Archi-Præposito & Confessor.
Utriusque Assessori Gravissimo,

PATRONO MAGNO.

VI

Amplissimo atque
DOMI

Mag. LAUREN-
Eloquentiæ in hac ad auram Academia
PATRONO

En que certus fui atq; persuasus , in no
beneficiorum , in me collatorum , memo
debni , quin Amplissimis atq; Celeberrimis
millima mente consecrarem . Quam , ut pre
excipiatis , est , quod pari veneratione animi
Ter Optimum Max. erans atq; obsecrans , ut
utile consolumentum maximum , Ves quam

AMPLISSIMORUM & CELEBER.

humilissimus
Andreas

VIRO

*Experientissimo, atq; Amplissimo
DOMINO,*

Dn. PETRO EGIDIO ZINGI
Medicinæ Doct. atq; Professori Cele-
berrimo, Regiæ hujus Academiæ h. t. Pro-
Rectori Magnifico, ut Inspector Nationis
Wiburgensis Accuratissimo, ita
PATRONO OPTIMO.

RO

Celeberrimo,

NO

TIO ALSTRIN,

Regia Professori longe Dexterrimo,
OPTIMO.

*sam infamie me certissime inenarrum, sa-
riam obliuione deleri paterer; non potui, meo
Nominibus Vestris Dissertationem hancce hu-
selito in me favore Vestro maximo, benigne
peto atq; contendō: Summa cum devotione Deit
in hujus Academia decus, & Studiose Juvenes
diutissime ineolumes conservet atque sospites.*

NOMINUM VESTRORUM

Cultor

Heinricius.

*Admodum Rever. atq; Praeclarissimo Domino,
Mag. GEORGIO HELSINGIO,
Borgoëalium Pastori Dignissimo, Archi-
Præposito & Ven. Consil. Assessori
Meritissimo.*

PATRONO OPTIMO.

*Admodum Rever. atq; Praeclariss. Domino,
Mag. ANDREÆ HEINRICIO,
Ecclesiæ Randalsalmensis Pastori Dignissimo,
& adjacentis Districtus Præposito Sollerissi-
mo, ut Parenti Optimo, ita filiali re-
verentia ætatem colendo.*

*Admodum Rever. atq; Praeclarissimo Domino,
Mag. JOHANNI WUNGI
Ecclesiæ, quæ Deo Helsingforisæ colli-
guntur, Pastori Dignissimo, & adjacen-
tis Districtus Præposito Laudatil-
fimo, Patrone Certissimo.*

*Consultissimo atq; Speciosissimo Domino,
Dn. JOHANNI WARGENTIN
Judici Territoriali Minoris Sawolaxiz Dignis-
simo, Evergetæ plurimum Honorando.*

*In Tenuipior obseruantia debita, cum omnige-
me felicitatu adprecatione, Dissertationem
hanc dedit at*

PRÆCLAR. & CONSULT. NOM. VESTR.

*Obseruantiss. Cultor & Filius,
A. & R.*

I. N. J.

Quandoquidem nec Scriptura Sacra est *idem in omnibus*
(a), h. e. proprie & private
interpretationis, ita ut unicuique pro lin-
bitu ex proprio sinu & cerebro pro-
fectum, mentique Spiritus Sancti
difformem, eruere ex ea liceat sen-
sum: neque divinus, qui nobis in
illa revelatur, sensus, aliunde exspe-
ctari potest, quam ex ipsis verbis,
in quibus eeu suis cubilibus inhæret
(b): hinc Theologorum & Philolo-
gorum Antistites uno quasi ore do-
cent: investigaturo natum Spiritus
Sancti sensum ex sacris punctionis,
opus esse, ut notam habeat lingvam
authenticam & phrætologiam Spi-
ritui Sancto usitatam; *europhætæ tex-*

A

rus

*(a) 2 Petr. I: 20. (b) Hollaz. Exam. Thcol.
Proleg. 3. Q. 48.*

2
tus obseruet; loca parallela, quo-
rum alii alios illustrant, conferat;
avæloyæ fidei perspectam habeat
arque exploratam; locutiones tropi-
cas & metaphoricas a propriis discer-
nat; eamque ob causam etiam Sacrae
Philologicæ & Rituum antiquorum, ex
quib⁹ metaphoræ defumtæ esse solent
notitia gaudeat (c); nisi alioquin me-
tam propositi sui non attingere velit.
Nam si Fanaticorum in castra transi-
ret, immediatam exspectaturus illumi-
nationem; spe sua eo certius defrau-
daretur, quo clarius constet; cum in
fontibus Iſraëlis nullam hac de re ex-
stare promissionem, quin potius eos,
qui ultra Scripturam progressi, reve-
lationes assumerint, a Genio inferna-
li delusos fuisse; tum Apostolum se-
rio adhortari, non esse supra id, quod scri-
ptum

(c) *D. Abrah. Caleb*, in *Bibliis illustr.* ad
2 Pet. Ep. Cap. i. *Salem. Glassius in Phi-*
lolog. Sacra L. 2. part. I. tra& 2. Sect. I.
Aug. Pfeifferus in Critica Sacra. Hol-
laz. Exam. Theol. Proleg. 3. Q. 48.

ptum est, sapiendum (d). Si vero societati eorum sese adjungeret, qui Rationi tantum tribuere non verecundantur, ut Scripturam ad normam rationis examinandam esse existimarent, immemores dicti illius: *animalie humana non percipit, quae sunt Spiritus Dei* (e), totam everteret veritatem cœlestem: quippe cuius sub obsequium ratio captivanda est (f). Si denique humanam auctoritatem adeo infallibilem agnosceret, traditionesq; humanas tanti faceret, ut iisdem quasi norma & regula utatur, ad quam cœlestis doctrinæ vera interpretatio examinanda atque a ψευδερμηνεια discernenda esset; dubius omnino redderetur, an verum assidue fuit Spiritus Sancti tensum: siquidem auctoritas humana tanta non est, quæ omnem dubitandi ansam removere queat. Quum igitur res ita sese habeat, quid ergo impediatur, quo minus & nos animum Philologicis concrememus laboribus? in id tantum in præsentia incumbentes, ut

στλαδεζιὰ καριστὶ ex occasione 2 Cor. 6: v. 7. philologice considerentur, eorumque sensus eruatur. Confitemur quidem ultiro, arduam hancce materiem majoris esse momenti, quam ut a nobis, qui variis, iisque necessariis destituti sumus subsidiis, ea, qua pars est, industria examinari queat: hoc ipsum enim illis relinquimus, quibus de meliori luto finxit precordia Titan. Interim tamen freti tuo, Candide Lector, in Literarum Cultores favore, non potuimus, quin oblatam hanc materiem, in incudem nostri qualisunque examinis apponneremus; ea indubia spe prægnantes, Te pro tuo Candore, meliorem in partem interpretaturum, quæ a nobis, tenuiori Minerva perscripta, Tibi offeruntur. Cujus si voti compotes nos reddideris, est de quo nobis in sinu gratulemur, obsequiis & officiis omnibus, si quæ a nobis proficiisci possunt, iubentissime Tibi affuturi.

§. I.

Ex quo certi sumus atque persuasi,

patientiam Candidi Lectoris offensum iri, si moras neferemus, inquiendo in ētūm vocum, quas frontispicium dissertationis præterit; non possumus non jucundissima nobis conciliare otia, in proferendis hac de re variis variorum sententiis, quas nemini non adeo notas quoque esse novimus, ac esse solent, quæ sunt bonissimæ. Quis enim est, qui sanctæ linguæ delicias vel delibavit, quem fugere possit, lexicographos τὸ ὄπλον derivare vel ab ἀπελθοντι i.e. *vulnus*: vel ab articulo postpositivo ὁ & οι sing. Presl. Indic. πάλμαται, i.e. *quod vibratur*, quoniam quedam arma & vulnerant & vibrantur (g). Sed quum ejusmodi derivatio nimis extorta videatur; crediderimus satius esse, τὸ ὄπλον aut primitivum habendum, aut originem ejus commode deduci posse ex verbo hebræo in *Hophsl* רֹפֶל *dejectus* est, quod in kathaber נִפְלֵא *cecidit, corruerit*; in *Hipbil* הַפְלֵל *cadere fecit, prostravit, dejeicit*; quoniam arma prosternere & dejicere solent. Nec obstat nobis, quod

(g) Schrevelii Lexicon ad h. vocem.

quod arma defensiva non concipiatur prostertere; quippe facili nego-
tio inducimur, ut conjectura assequamur, arma offensiva prius existitisse
quam defensiva: de quo nobis-
cum consentientem habemus Quinti-
lianum, qui hunc in modum loquitur:
accusatio precedit defensionem, nisi quis dia-
cat etiam gladium fabricatum ab eo primus,
qui ferrum in tutelam sui, quam qui in
perniciem alterius comparavit (h). Ideo-
que non male ab ἡρῷ ratione armo-
rum offensivorum deduci potest τὸ
ὄπλον. Altamen & clypeis, qui inter
defensiva numerantur, obstantes pro-
sterni & obtui posse narrant scripto-
res (i). Quis porro est, qui non move-
rit, τὸ δέξιον' esse adjectivum, suumq[ue]
ortum trahere a substantivo δεξιά dext-
ra manus, quod deducitur a verbo
δεχομαι i. e. capio, quia prius dextra
quam sinistra manu apprehendere lo-
lemus (k) ? τὸ ἀριστερόν' itidem adje-
cti-

(h) *Instit. Orat. Lib. 3. C. 2.* (i) *Curt. L. 3.*
C. 10. Corin. Tacit. ann. L. 4. C. 51. Li-

vius L. 1. cap. II. Florus L. 1. C. 1.

(k) *Joh. Scaphula lexicon.*

etivum, natales suos per iu^{en}ilis*is*tu*on*
debere tū ap*pe*re i. e. optimus, s*i* Joh.
Scapulae arc*is* Justi Lipsei sententia al-
bus adjiciendus sit calculus (1).

C. II.

Pedem itaque ulterius promoventes,
in vindicandis hisce vocabulis ab
equivocatione occupabimur. Et quan-
vis illi non sumus, qui polliceri quea-
mus, omnes eorum notiones, praefer-
tim improprias & metaphoricas, a
nobis in scenam prolatum iri: eam-
tamen operam dabitur ut quadan-
tenus praecipuas earum significatio-
nes, quantum quidem in nobis, addu-
cere conemur. Quando igitur τὸ ὄπλον
proprie sumitur, sciendum est: aliam
esse ejus significationem in sensu ge-
nerali, & aliam in sensu speciali. Gene-
raliter sumtum denotat instrumentum
quodlibet, cuius ope aliquid
efficitur, & cuivis ului inservire pot-
est. Quo sensu praeter Eusebius
Pamp*h*. (*) penes Homerum (m),
(l) Just. Lipsius in oper. criticis. ^{επιλογ}

(* Hist. Eccl. l. 3. c. 26.

(m) Iliad.

S. v. 409. Ody. I. v. 433. Ε2. p. 268.

οπλα nominantur omnia instrumenta,
 sive sint fabrilia, sive nautica, sive bel-
 lica. Specialiter sumptum denotat arma
 tantum militaria, sive ejusmodi in-
 strumenta, quibus milites proutur,
 vel ad defensionem sui, cuiusmodi
 fuere penes veteres, scuta, clypei,
 peltæ, thoraces, galeæ &c. vel ad of-
 fensionem hostium, cuiusmodi fuere
 gladius & omnia tela missilia e. g.
 hastæ, spicula, conti, sagittæ &c. in
 hac significatione conspicuntur οπλα
 præter Thucydidem & Sophoclem (*),
 penes Johannem (n): nam apud illum
 cohors, quæ Duce Iuda Iscariote, dul-
 cissimum Servatorem nostrum JESUM
 comprehendebat, μετὰ Φαρὲ, λαυ-
 πάδων καὶ οπλῶν, i. e. cum lateris, fa-
 cibus & armis in horrum trans torren-
 tem k. Itron ivisse dicitur. Nec alia in
 significatione accipiuntur arma pe-
 nes Samhelem (o), qui, mentionem fa-
 ciens pugnæ Davidis cum Goliatho,
 dicit, Davidem interemto Goliatho caput
 ejus attulisse, armas vero posuisse in taber-

machlo suo: ita enim sonant verba ejus
in textu authenticō. וּמְחַלֵּל אֶת רָאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי וְאֶת מְלוֹעַ שְׂבָעָה חֲלֹלָה: Arma
offensiva, quæ ad offendendos hostes
interviebant, dicebantur apud Gra-
cos, teste *Strigelio* in *Polo* (p), ἀμυντήρια:
quæ vero militibus interviebant ad de-
fendendos seiplos, φυλακτήρια voca-
bantur Quando autem τὸ ὄπλον τρε-
πικός & improprie sumitur, alias
quoque significations sibi induit.
Penes *Phocylidem* (q) sermo hominis
ὄπλου dicitur ob vim penetrandi: ita
enim utitur ille vocabulo isto: ὄπλον
τοι λόγῳ ἀνδρὶ τουτοῖσι εἴη σιδῆρος i.e.,
sermo est homini instrumentum penetrabi-
lissimis ferro. Penes *Thucydidem* οὐλα su-
muntur pro stationibus in quibus mi-
litēs vigilias agere solent: quem ad-
modum Scholastes græcus exponit,
cujus hæc sunt verba: ὄπλα νῦν, καὶ
μετ' ὄλευσον ἡσε καὶ ἔτλοις γίσται σιδῆρος
τέρῳ τῷ ἔνυγραφοῖ χωρίοις, σημάνει τὸν Γά-
πον, οὐ δέ τοι σεργιῶτας φυλακας ἔχεσθαι ὄπλα-

σμέν

(p) *Polis Crit. Sacr. Syn.* Vol. 5. p 569.(q) *polmu. N&B.* v. 117. *Quod Glassius quoque obseruavit Rhet. Sacr. Tr. I. C. 12. p. 397.*

συνέργοι (*). Quando Deus in Sacro Codice armis indatus proponitur, per arma denotatur, aut potentiae ejus, qua auxilium terre lolet afflictis: quemadmodū Hieropiatæ ea in significatione vocabulæ armorum utitur, implorans Summi Numinis auxilium contra hostes suos, dicendo: פָּנָן וְאַנְחָה וּקְוֹמֶת הַיְמִינָה בְּעִזּוֹתֵךְ: i. e. apprebende scutum & clypeum & exsurge in adjutorium mihi (r): aut ira & vindicta in impios: aut pœnæ, quas de impiis sumit; sic Jeremias de Deo enunciat, eum aperuisse tibet aurum suum & exire fecisse כָּל יָמָנוּ b. e. arma ire sua, sive instrumenta indignationis sua (s). Quando lacris in pandectis homini uitæ Φορειώτες τὰ ὄπλα eribuantur, tum spirituales & supernaturales vires sive dona Spiritus Sancti designantur. v. g. per ὄπλα τὰ Φωτὸς (t), Interprete Wittenbergenstein Theologo Celeberrimo Doct. Abrah. Calovio intelliguntur χάρισματα Spi-

(*) L. 8. p. m. 601. seb. 2.

(r) Ps. 35: 2. conf. Ps. 3: 4. (s) Jer. 9: 25. conf. Psal. 7: 14. & Glaßius Rhet. Sacr. Tr. l. c. I. p. 154. (t) Rom. 13: 12.

Spiritus Sancti (*u*), quibus, ceu milites, instar armorum, contra impetus & iectus spiritualium nostrorum hostium Diaboli, Carnis & Mundi, nosmet tuemur, eosque profligamus, machinas eorum evertendo. Cujusmodi πάντας πνευματικός spiritualis specificatio ab Apostolo (*x*) instituitur. Et haec est significatio, quae nobis in praetentia quoque arrideret. Membra hominis insigniuntur etiam armorum nomine: Divus enim Apostolus adhortatur, ne membra nostra præberamus arma iniquitatis peccato, sed membra nostra demus arma justitiae Deo (*y*). Similitudo in eo consistit: quemadmodum arma inserviunt militibus, ut eorum ope aliquem effectum producere possint: ita membra quoque hominis, si in obsequium peccati consecrantur, non possunt non inservire ad producendum effectum malum: si v. Deo consecrantur non possunt non inservire ad producendum effectum bonum. ¶. III.

Homonymiam τῆς δέξις quod attinet, scri.

(*u*) Bibliis illust. ad Ep. ad Rom. c. 13.

(*x*) Eph. 6: 11. seq.   (*y*) Rom. 6: 13.

scripta græcanica evolventibus patet: τὸ δέξιον propriè idem significare ac apud latinos dextrum, ita ut de omni quod a dextra est, dici possit δέξιον v. g. δέξιος ὁ Φθαλυὸς, δέξιὰ χεὶρ (z) impropre vero faustum & prosperum: sic apud Homerum avis, bonum omen portendens Ajaci provocanti Hectorēm δέξιος ὄγρις h. e. fausta avis (a), & apud Xenophontem (b) δέξιος ἀετὸς prospere aquila vocatur. Unde etiam dextra pars, in caprandis auguriis, penes Græcos, boni, laeti atque fausti omnis habita est: nam præterquam quod Joh. Rosinus in corpore absolutissimo Antiquitatum Romanarum (c) testatur: Aquilæ, si dextra parte aduolarent, sive patulis & porrectis perstrepent alis, omen futuri boni præbuisse, patet hoc ipsum cum ex Homero (d), tum Marco Tullio, qui in auguriis hunc in-

(z) Matth. 25: v. 33. Lucianus Samosat. in Icaromen. p. 193. Xenoph. Cyrop. L. 1. Tucyd. de bello Pelop. L. 1. & 8. (a) ilid. N. v. 821. (b) De Cyri Exp. L. 6. p. m. 291. Cyrop. L. 2. p. m. 31. (c) L. 3. C. 9. (d) il. L. v. 256, & Ω. v. 320.

13

modum scribit: ita nobis sinistra viden-
tur, sc. prospera: *Graecis & Barbaris dex-
tra meliora* (e). Porro denotat *acutum*
& sollerterem, qui dexteritate ingenii prae-
ditus est, sicut apud *Thurydides*: οὐδὲν
δέ οἱ πολλοὶ κακόργοι ὄντες δέξει: κέκλησται,
ἢ ἀμαθεῖς ἀγαθοί (f), & penes *Aristo-
phanem* (g). Denique *Urbanum* ac *lepi-
dum*, in qua significazione penes eun-
dem *Aristophanem* invenitur (h). Tau-
dem honore & laude dignum (i).

§. IV.

Quum *ἀριστερὴ* opponatur τῷ δεξῷ,
negorio nulla cum difficultate con-
juncto perspectum habemus, *ἀριστερὸν*
idem esse ac *sinistrum* in propria sua
significatione. Quo sensu, ut alios ra-
ceamus auctores, etiam *Xenophon* (*),
et

(e) *Lib. 2. de divin.*, p. m. 397. (f) *testis*

Hen. Steph. in Theff. græc. ling. (g) *Ne-*

φελ. adde Scholia p. m. 85. (h) *obf. Hen.*

Steph. & Scap. conf. etiam Lucian. Phi-

losopseud. nota det. usq. ex annot. Gra-

wii. (i) *vid. Scholast. Aristophan. Ba-*

recax p. m. 174. (*) *de Inst. Cyri L. 2.*

p. m. 33. & L. 3. p. 57.

& Sophocles (k) isto vocabulo utuntur. Deinde denotat *infaustum*, sicut apud *Homereum*: nam ab illo *infausta avis aegyptiis opus dicitur* (l). Unde Græcorum auguria a sinistra parte captata, tristis atque infausti omnis habebantur, quod r. secus comparatum erat penes Romanos: quippe penes quos, teste Josepho Laur. Lucensi (m) sinistra pars in omnibus inauspicata, in augurii vero auspiciatissima habebatur. Et hoc ipsum innuere videtur Antiquarum Romanarum Scriptor G. H.

„Neaport, quando dicit: Augures ex „volatu & cantu avium futura praedi- „cturos roga augurali sive trabea or- „natos, orientem versus prospexitte, „Lituo, h. e. baculo incurvo certam „coeli partem, quæ ab illis templum „dicebatur, designasse: & tum cir- „cumspectis sollicitaque atq; attente „perlostratis cardinibus omnibus ob- „servans, quæ aves, quo gestu, cantu-

ve

(k) *Philoctet.* v. 19. (l) *Iliad.* M. v. 201.

v. 219. (m) *Polymathia L.* 4. *Syn.* 21.

conf. Cie. de divinitat. lib. 2. p. m. 263, &

Virgil. Aeneid. lib. 2. v. 693.

, ve, & qua parte templi se ostenderent: signa autem lœva felicia, dextra vero infelicia habuisse (n). Nec tamen sufficiebat illis unum auspicium sive illud ab Otcinibus sive Præpetibus factum fuit, nisi id altero confirmaretur simili: nam si dissimilia essent posteriora, solvebantur priora (o). Quod ex occasione monuisse sufficiat.

§. V.

Nostrarum esset jam partium, & qui-
pollentes hisce vocabulis adduce-
re voces; necessum tamen est, ut con-
fiteamur, nulla Synonyma τὸς δέξιὸς καὶ
ἀριστὸς in lingua græca, excepto vo-
cabulo ἐνώπιον (o), quod τῷ ἀριστερῷ
& qui pollet, nobis occurrisse. Syno-
nyma autem τὸς ὄπλως, quamvis aut
aliquanto latius aut angustius pate-
ant, sunt ὅπλισμος, ὅπλισια, παρεπλίσια,
σκευὴ, nec non ἔπλεα, quippe per quae,

Hoc

(n) comp. antiqu. Rom. Sect. 4. Cap. 2. §. 3.

(o) Job. Rosm. antiqu. Rom. lib. 3. C. 9.

(o) Xenoph. de Exp. Cyri lib. 1. p. m. 213.

item de re equestr. p. 751.

Homerius (p) *arma defensiva* designat. Ver-
sus vero ex quo delumsumus ὅπλα de-
ξιὰ καὶ αετοῖς describenda, sic lobat:

In Textu authentico.

Ἐν λόγῳ αληθείας, εὐ δυάρες Θεοῦ, Διὸς
Τὸν ὅπλων τῆς δικαιουντος τῶν δεξιῶν καὶ
αετοπῶν.

*In versione Syriaca ex translatione
Caroli Schaaaff.*

In Sermone veritatis, in virtute Dei,
per arma justitiae tam in dextra, quam
in sinistra.

Valgata.

In verbo veritatis, in virtute divina,
per arma justitiae a dextris & sinistris.

Germanica Lutheri.

In dem wort der warheit / in der
kraft Gottes / durch waffen der ge-
rechtigkeit zur rechten und zur linken.

Svecana.

I Sanningenes ord / i Guds kraft /
ge-

(p) *Iliad.*, Σ col. v. 130, cum v. 458. seq.

Odyss., Ψ, v. 367.

genom råttsärdighetenes vapn / til
högra sidan / och til then vänta.

Fennica.

*Totuden sanoina/ Tumalan mäde-
få/wanhursauden Sotaaserten caut-
ta/ vitsialla tådellå ja wasenimalla.*

§. VI.

Quandoquidem nemo erit, qui non
videtur, Apostolum loco circa
militum in castra transire, iisque per
metaphoram uti vocabulis, quo-
rum usus in castris vigere solet;
operæ pretium fore auguramus, si
aliquid in arma militaria prius in-
quisitori tuerimus, quam, quorum
mentionem facit Apostolus, armorum
examen instituatur, quo eo ipso ma-
jorem nobis lucem affulgere depre-
hendamus. Cum vero, quam nobis
propinquimus, brevitatis ratio, varia-
rum gentium arma considerare ve-
tet; de græcanicis tantum, quidquid
est, monebimus: in grariam tan-
en Lectoris, de armis Romanorum, præ-

euntibus ejusmodi rerum peritissimis
viris, in antecelsum exposituri. Ubi
notandum est: pro ratione varii or-
dinis milirum, etiam varia & diversa
fuisse Romanorum arma. *Velitum*
arma erant, primo gladius hispanicus,
omnibus miliribus communis, eximi-
um habens mucronem & utrinque
validum ictum; ita ut non tantum
casim, sed etiam punctum pugnare
possent: et hunc tempore Polybii
ad dextrum femur gestabant. *Secan-*
do hastæ velitares septem, quæ erant
crassitie unius digiti, longitudine
tripedali, cum mucrone novem di-
gitorum, qui tenuissimus erat, ita
ut telum remitti non posset. Mu-
niti erant parma, e ligno corio su-
perinducto; & galea sive galero, e
pelle, quæ ita distinguenda est a
Casside: haec enim erat ex metal-
lo. Et sape etiam veteres exu-
viis ferarum pro galeis sunt usi.
Hastatorum & reliquorum peditum
arma erant, primo, scutum quod di-
stinguendum est a Clypeo: hic enim

„rotundus, illud vero oblongum fuit.
 „Scuti lati udo erat pedum duorum &
 „semis; longitudo tere pedum q[ui] a-
 „tuor; ita ut hominem leviter se se-
 „inclinantem tegeret. Erant etiam
 „scuta imbricata, sive in modum im-
 „bricis formata, quae digniorum erant.
 „Omnia fiebant e ligno lento & le-
 „vi corio superind: &cō (q). Circum-
 „ferentiæ scuti habebant ferreum
 „caunimen a summis imisque par-
 „tibus, quo gladiorum ictus vehe-
 „mentiores tuto exciperent, terra q[ue]
 „adnitendo & imposita, purredine
 „nob̄ corroderentur: in medio au-
 „tem scuto impactus erat umbo ter-
 „reus paulum protuberans, qui su-
 „stinebat ingentes ictus & imperium
 „eli quantumlibet violenti (r). Scu-
 „ta virorum fortium erant picta, in-
 „sertium & tironum pura (s). Se-

B 2

cum-

(q) Nieuwpoort Comp. Ant. Rom. / cō. 5. cap.

3. §. 1. 2. (r) Job. Rosinus Antiq. Rom.

Lib. 10. cap. 10. (s) Demsterus innot.

sup. Antiq. Rom. Rosm. ex Serbie Hemura-

so p. m. 767.

„cundo Pila, quæ erant vel rotunda;
 „ea crassitie, ut plane manum im-
 „plerent; vel quadrata, ambitu qua-
 „tuor digitorum, longitudine ligni
 „quatuor cubitorum; cui ferrum ha-
 „matum paris tere longitudinis fir-
 „missime adnæstebatur; sed ita ut pars
 „eius dimidia ligno esset adfixa, mu-
 „cro vero exstaret cubiti unius &
 „dimidii, adeo ut totius Pili longi-
 „tudo esset cubitorum quinque cum
 „dimidio: crassities ferri, ubi ligno
 „committebatur, erat digitus unius
 „& dimidii, unde patet gravissimum
 „omnino fuisse (s), ita ut jactu omnia
 „perforaret, & arte directum scuta.
 „ros pedites & loricatos equites sa-
 „pe transverberaret (s). aliquando et-
 „jam leviora tela habuerunt venabu-
 „lis sive lebunis tere similia. Tertio
 „Galeam gestabant ex ære aut alio
 „metallo, vultu tamen aperto; hæc
 „apice plumeo & crista ex tribus
 pen-

(t) Nieupoort sect. 5. cap. 3. §. 2.

(u) Constantius a monste laboris in facie
bis. Cœwp. p. 81.

„pennis puniceis erectis, vel aliquan-
 „do juba equina, erat insignis. Ci-
 „ves ex prima classe induiti erant
 „lorica: ea autem facta erat e la-
 „midis, vel catenulis; & tum dice-
 „batur hamata; vel etiam fiebat e
 „squantis ferreis, quæ plane hone-
 „stiorum erat, & toti corpori ma-
 „xime apta. Pierique vero pro lori-
 „ca habebant duntaxat pectorale sive
 „laminam æream duodecim digitos
 „latam (x). munimenta crurum habe-
 „bant ocreas, quibus utrumque crus,
 „aliquando alterutrum tegebant, pro-
 „ut comibus vel eminus pugnabant
 „(y). Equites olim penes eos ve-
 „ste tantum succineti erant, quo fa-
 „cilius equos condescenderent (non e-
 „nim stapedas habebant nec ehip-
 „pia) hastas graciles & scuta e fo-
 „lo corio terentes, postea græcani-
 „cis armis usi sunt, neinde gladio
 „longiori, conto sive hasta grandi-
 „cum galea, scuto & lorica: aliquan-
     de

(x) Nieuwoort Sect. 5. cap. 3. §. 2.

(y) Conf. a monte laboris p. 94.

„do etiam jaculis fuerunt armati (z).
Esset quidem hic amplissimus edis-
serendi locus de armis sive potius
machinis, quibus in oppugnatione
urbium utabantur, v. g. de catapul-
tis, ballistis, testudinibus, arietibus,
vineis, pluteis, turribus mobilibus &c.
sed cum hoc ipsum pagellarum
angustia prohibeat; lectorem, qui eo-
rum cognitionis cupiditate flagraver-
rit, ad *Josephi Lucensis Polymathiam*,
aliosque a nobis in hac paragraphe
citaros **Auctores** alegatum volumus.

§. VII.

Græcanica consideraturi arma, id
tantum observabitur, ut ostenda-
mus, primo, variis generis arma pe-
nes græcos usū recepta fuisse; dein-
de, quædam arma dextra fuisse, &
quædam arma sinistra: denique cui
usui utraque intervicerint. Primo igi-
tur notandum est: arma græcanica,
quantum quidem ex Τάξι παλαιῶν
ἀρχότων **Grajorum** constat, in tri-
pli-

(z) *Nieuport* Sec. 5. cap. 3. §. 3.

plici differentia posita fuisse: alia enim erant graviora, alia leviora, & alia medioria. Ad arma primi generis referebantur astyrides τεῖχοπεπεῖς, & δόρατα ωρμητέρα i. e. *Clypes rotundi* & *baste longiores*, hujusmodi armis muniti & instructi erant σπλιται *sive milites graviora armatura*, quorum erat hostes cominus aggredi. Ad arma secundi generis referebantur λόξαι, ἀκόνια καὶ λίθοι, i. e. *arcus*, *gastra*, quae erant missilia quædam tela, & *lapi-des* *sive ex manu* *sive ex funda* emittendi. Qui hujusmodi armis instructi erant, *ψιλοὶ* *busi*, ceu *milites levissime armatura* nominabantur; quorum erat non nisi eminus hostes aggredi atque offendere. Ad arma tertii generis referebantur πέλλαι, quæ sunt *brevissima* quædam scuta, in modum lunæ jam *mediæ* formata (a), & ideo a *Virgilio* lunariæ peltæ vocata (b); nec non δόρατα *hostæ*, sed quæ tñ. multo leviores atque graciliores,

ac

(a) Demsterus in nota sup. Rosm. p. m. 770.

(b) Lib. I. Æneidos v. 494.

ac Hoplitarum hastæ, essent. Qui hisce milites ornati erant armis, Pelataarum nomine insigniebantur. De Equitibus Grajorum sciendum est: quod illi ipsi, sive equis & elephantibus insidentes dimicarent, sive curru vexti prælium inirent, iusdem ferre armis cum peditibus usi sint: namque enim, quidam Equitum Hippagontæ & Tarantini dicti, jaculis in hostem eminus emissendis inserviebant. Quidam Hippotoxotæ dicti arcibus sagittas in castra hostium vibrabant. Quidam vero contis sive hastis longioribus & scuto armati erant: quam obrem eriam munitionissimi omnium militum habiti sunt, variis insigniti nominibus, ita ut θρεπτοφόροι, κοντιφόροι, ξυνοφόροι, & Θυρεοφόροι i. e. hastati & scutum ferentes dicerentur (c). Præter hæc arma instructos quoque fuisse Græcos gladio, galea sive casside & lorica, clarius est ex Historia Alexandri Magni, quam ut in dubium vocari possit (d):

cui

(c) Τάξις πακαιὰ τῶν ἀρχόντων. (d) Conf.

Cert. lib. q. c. 6. lib. 6. c. 1.

cui sententiae calculum quoque addit
Constantius a monte laboris (e).

§. VIII.

De armis autem eorum etiam hoc
tenendum est: quod omnia ex
numero armorum offensivorum a-
gitata sunt a militibus manu dextra,
quod auctores passim omnes innuant
(f), in scenam tantum prodire jubem-
mus Xenophontem, cuius haec sunt
verba: Θώραξ περὶ τοῦ σώματος, γέραθνον εἰς
τὴν ἀγριστὴν, κοπίς η τάγαρης εἰς τὴν δε-
ξιάν. i.e. thorax circum pectus, scutum in-
sinistrum, gladius aut securis in dextram *)
deinde, quod certa quædam ex nume-
ro armorum defensivorum, e. g. scu-
tum, clypeus, pelta & parma a si-
nistra parte militum pependerint, si-
nistraque manu agitata sunt, quemad-
modum ex Constantio à monte labo-
ris (g, & Josepho Lucepsi (b), latis su-

B 5

per-

(e) *Fascis Historicae Comp.* p. 99. & 100.

(f) *vid. Curt.* l. 4. c. 6. &c. (*) *Xenoph.*
de inst. Cyri l. 2. p. m. 32.

(g) *lib. 3. p. 69.* (b) *Polytm.* l. 4. *Sym.* 2.

perque constat. Quo etiam illud accedit, quod cum in *Curtio* (i), cum in *Lividis* (k), hastas dextra manu vibratas esse cernamus; *Grotius* atque *Jacobus Capellus*, citatos *Polo* (l), videamus inducere milites dextra manu tenentes arma offensiva, sinistra vero arma defensiva. unde deinde factum est, ut arma offensiva, arma dextra, defensiva vero arma sinistra salutarentur: dum enim *Præfecti militum* velleat, ut ad dextram partem sese fleterent milites in pugna, jubebant eos επὶ δόρυ κλίνειν in hastam flerere, h.e. in dextram partem sive dextra arma, quis hastam dextra manu tenebant. Cum autem vellent eos in sinistram partem sese convertere, subinvitabant eos επ' ἀσπίδα, εφ' ιπίαν, in clypeum, in habenam; quia Clypeum & habenam sinistra manu tenebant (m). Hoc ipsum etiam ostendit *Curt.* l. 6. c. 1. & *Sophoc.* *Phili.* v. 1247. *Xenop.*

Cyrop. l. 2. p. m. 32. (k) *Livius* 3. Dec.

l. 6. citante Demistro p. 767 (l) *Polus*

Crit. Syz. vol. 5. p. 509. (m) Τάξις πα-

λαικὰ ἐρχόντων. add. *Xenoph.* de re e-

guerfr p. m. 751.

dit *Franciscus Vigerus ex Dionysio Ha-*
licardassio: dicit enim ἐπιστολέων ἐπὶ
δόρυ, idem esse, ac *fringere se ad dex-*
tram partem sive arma dextra (n).

§. IX.

Praeterquam, quod ex ipsa divisione
 armorum in *āμυνήρια* & *φυλακήρια*
 sive *offensiva* & *defensiva*, in propositu-
 lo est, cui usui inservient *militib⁹*
 arma, innoteſcit natus eorum certius
 ex ipso militum officio, quo tenebantur
 in pugna & offendere hostes, &
 seipſos cueri, dum hostium appre-
 rentur telis: cujus intuitu militia a
Josepho Lucensi hoc modo definitur:
Militia est multitudo apta & composita in
armis ad vim faciendam aut arcendam
sub serua tege (o). Proinde usus quoque
 armorum, si generaliter consideren-
 tur, duplex erat, *offensiva* & *defensiva*. Si vero specialiter in usum ar-
 morum inquirimus, ex annalibus con-

(n) *Franc. Vigerus de Gr. idiot. C. 9. sect.*
 4. §. 21. (o) *Polym. Lib. 4. Sym. 1.*
 §. 1.

stabit arma sinistra, scuta videlicet, clypeos, peltas & parmas, semper opposita suisque telis hostium, ita ut, simulac viderent ab hostibus in se vis brari hastas, jacula & sagittas, parati essent eadem scuto, clypeo & parma excipere, ne damno eos afficerem possent. Exemplum suppeditat nobis *Florus*, qui in scuto Centauriorum seævæ centum atque viginti tela sedisse asseverat, quæ ab hostibus in eum emissa, ab illo vero scuto excepta sunt (p). Per arma autem dextra, hastas, jacula & gladium invehebantur milites in hostes, ita ut eos aut pungendo & transverberando, aut cædendo vulnerarent, quemadmodum teste *Homerus* Idomeneus Asium hasta transverberavit, ita ut ante equos & currum jaceret, pulverem carpens mordicus cruentum, & paulo ante Othryos neum &c. (q) & teste *Hirtio* *Pausa* milles quidam veteranus proboscidem Elephas, qua undiquaque circumdatuſ erat, gladio cæcidit, eoque le ex vitæ pericu-
lo

(p) *Florus lib. 4. cap. 2. v. 20.*

(q) *Iliad. N. ex v. 362. seqq.*

lo eripuit (r). Atque sic armis dextera
ad offendendos hostes interviebant.
Non tamen eam persuasionem nobis
induere possumus, quod gladius ideo
inter offensiva reteratur, ut non pol-
lit etiam inter defensiva arma referri;
est enim defensioni etiam aptus. quam
ob rem veteres, teste Jolebo Lucensi,
peregre profecti gladium in tutelam sui,
elevar ad usum, & Zonam, cum ut pe-
cuniam in ea conderent, sive ut gladius
ex ea penderet, semper secum sumerunt
(s). Sed notandum est: hoc ipsum
ideo fieri, quod semper ad offen-
dendum sit aptus; non vero sem-
per ad defendendum. Nam si, sa-
gittis atque spiculis missilibus petan-
tur milites, certe actum de illis ca-
rit, etiamsi gladio instructis, nisi
scuto clypeo, lorica, galea & id ges-
nus aliis sint muniti, ut eorum ope-
se tueantur.

§. X.

Missa jam armorum descriptione,
ad
(r) de Bello Afric. c. 10. (s) Polym. I. I. diff. 5.

ad prepositum nos proprius accingendo, confitemur: non esse heic quaestione: An arma dextra & sinistra, loco citato, de Corinthiis, an vero de Paulo ejusque Adjutoribꝫ prædicentur: quoniam nobis tunc longius progrediendum esset, ac instituti ratio perritteret. sufficit igitur nobis scire, sacrarum literarum interpres tantum non omnes, in eo convenisse, quod arma dextra & sinistra heic loci sint prædicata eorum, qui admonebant Corinthios, ita ut συνεργάτες ὁ δραλλοῦ in primo commate, οὐ οὐδεὶς διδότες προσκοπὴν tertio, συνιστῶτες εἰποῦσι Θεὺς Διάκονοι quarto, οὐδὲ τῷ οὐτισμῷ τῶν διξιῶν καὶ αὐτοῖς septime commate, uni subiecto, scilicet adhortantibus, tribuuntur (1). Multo minus disputari: An vocabula, τῶν δεξιῶν καὶ αριστεῶν, ita accipienda sint, ut cum

præ-

(1) Conf. D. Abrah. Calobius Bibl. illustr. B. D. Joh. Gezelius in aureo suo Comment. succenso ad b. l. Polus Synopsi Crit. Pol. 5. p. 567.

præcedenti vocabulo τὸν ὄπλων, ad-
jective construeta esse habeantur :
ea enim pertinax vellicat nos opini-
o, hanc rem extra omnem dubita-
tionis aleam vel ideo possumus esse ,
quod articolus præpositivus τῷ re-
petatur, cum ante τὸ ὄπλων, tūm an-
te τὸ δέξιῶν, quod certissimum indi-
cium est, ea vocabula adjective con-
strueta esse : notum enim est, quan-
do adjektivum suo substantivo post-
ponitur , opus esse duplii articulo
præpositivo, quorum unus substantivo,
alter autem adjektivo præponen-
dus (n). Cujusmodi exemplum exstat
penes Johannem (x) ἵγε εἷμι οὐ ποιαζό-
ι καθός. Si vero substantivum suo adjektivo postponitur, sufficit, ex sen-
tentia Constantini Rhodocannacidis, unum
præfixisse articulum, ita ut non opus
sit repetitione articuli ante substanti-
vum, quando adjektivo præfixus es.
Nostrum igitur erit examinare atque

in-

(n) Constant. Rhodocannacidis Chiesistrad.
de Artic. Reg. 2. Et Joh. Poggii Synt. arte
reg. 9. (x) Joh. 10: II.

inquirere in id, quid sint ὄπλα illa
δέξια καὶ ἀριστερά, quibus Paulus & Ti-
motheus, cum in perducenda vita, cum
in fungendo munere sibi demandato
usi sunt, leque Dei Ministros exhi-
buerunt. Cum vero interpretes hac
in re varias foveant opiniones, nos
tantum quasdam earum recensēbimus,
in id simul incumbentes, ut nostram
quoque mentem, quid per arma il-
la dextra atque sinistra intelligendum
esse arbitremur, aperiamus.

¶ XI.

Quidam interpretum, cum *Sclatero*
& Effe, per arma dextra intelligunt
res secundas, per arma sinistra res ad-
veras; dicentes, sensum huic loci
esse: *declaramus nos Dei Ministros in*
prosperis & adversis, anno utrisque utimur
velut instrumentis (y). Verum enim ve-
ro, si divi Apostoli seriem observave-
rimus sermonis, facili negotio peripe-
tum habemus atque exploratum, in-
terpretationem illam eo minus hec
admitti posse; quo clarius textus ei-

re-

(y) *Polus Syr. Cris. ad h. locum,*

reclamer : præcedenti enim verbu
 quarto confitetur divus Apostolus, te
 cum Timotheo sicut Dei Ministros
 exhibere, ut pote primo, in tolerandis
 malis arque adversis rebus, quas
 commare quinto hoc modo conne-
 cit : in tribulationibus, in necessitatibus,
 in angustiis, in plaga, in carcerebus, in
 seditionibus, in laboribus, in vigilia, in ja-
 junia ; secundo, in excolendis virtuti-
 bus & studio vitæ integratatis, ita
 ut castitatem, longanimitatem, suaditatem,
 & caritatem sinceram, non fidem, co-
 lant ; denique tertio, in perfungendo
 divinitus sibi commisso munere, ita
 ut circa verbum veritatis, quod il-
 lis, ceu oeconomis mysteriorum di-
 vinorum peculiariter concretum e-
 rat, fidem arque industriam suam
 testatam faciant, illud nulla ex par-
 te adulteratum mundo annunciando.
Media autem quorum ope hæc o-
 mnia efficiant, dicit esse arma dex-
 tra atque sinistra, non quidem q. a-
 lia ex terreno aliquo armamentario
 pecuntur, quia invalida sunt, sed quæ

in armamentario Summi Numinis
inveniuntur, tantoque robore exor-
nata conficiuntur, quæ vel tela i-
gnita diaboli, ne dicam res adver-
tas ita excipere queant, ut qui illis
indutus cernatur, ne quidem iedi,
nedum a JESU Christo abduci pos-
sit, quin potius machinas diaboli,
carnis & mundi oppugnet, oppu-
gnatas devaster, devastatas solo æ-
quer atque evertat. Sine ejusmo-
di armis nequivissent Paulus & Ti-
motheus res adversas perferre, vi-
ctores hostium vigere, veternum, lu-
xum, fastum, & quævis alia ejusmo-
di furfuris removere: sine ejusmo-
di armis nequivissent de sanctitate
gloriari & exultare: nequivissent
munus sibi demandatum ad bene-
placitum Domini sui JESU Christi ad-
ministrare sicut Dei servos decet.
Hinc igitur facillime, ut alia tacea-
mus argumenta, elici potest, per ar-
ma dextra atque sinistra Apostolum
non indigitare res secundas & ad-
versas: quippe quæ illis certissime

nocuissent, damnumque irreparabile attulissent, nisi armis dextris acq̄ sinistris divinitus datis muniti atque instructi fuissent.

§. XII.

Alii, cum Menochio & Tirino sensum hujus loci exponentes, per arma dextra atque sinistra Apostolum significare existimant justas sanctasq̄ ubique actiones, & illum hoc quasi dicere voluisse statuunt: exhibemus nos semper Dei Ministros, ubique justis & sanctis actionibus, tanquam armis usantes, ut nec prosperis elevemur, nec adversis turbemur & superemur (2). Non quidem dissimilatores essemus, quo minus hanc amplecti quis posset sententiam, nisi ea absurditatem magnam redoleret: similac enim divus Apostolus de se atque Timotheo confiteretur, te esse Dei Ministros, non tantum in perterritis adversis, in quæ incidere in mundo necesse habuerunt, verum etiam institu-

dio vitæ integratatis, ut & muneris
sui administratione; eo ipso ostendit
se & Timotheum justissimam
rum & sanctissimarum in actionum
exercitio constitutos fuisse: nunc au-
tem significaturus media illa, per
quæ sibi licuit ejusmodi actiones ex-
sequi atque exercere, dicit fuisse ὅπλα
δικαιούντα δεξιὰ καὶ αριστερά. Hinc i-
gitur luculentissime apparet, quæ
non absurditas atque tautologia ex-
inde resultaret & emerget, si jam
heic per arma dextra atque sinistra
intelligeremus justas & sanctas actio-
nes. Certe non dissimiles essemus il-
lis, qui dicerent, instrumentum, quo
actio aliqua perficitur, idem esse, ac
ipsum actionem, quæ eodem instru-
mento perfici solet.

§. XIII.

Propius sensum loci citati accedere videtur, eruditione multivaria
Celebrissimus (a) *Hugo Grotius*, qui
per arma dextra & sinistra eximias

Apo-

(a) Cal. in Prof. Tom. no. 3, vol. viii (3).

Apostolo Sociisque ejus divinitus concessas intelligit vires, hunc in modum verba faciens: sicut milites dextra hastam gerunt, scutum sinistra. In rebus duris Scuto in rebus secundis hasta usantur. Sic Deus Apostolo & adjutoribus ejus, vires dabat eximias, per quas & secundis & adveris rebus recte uicerentur (b). Est, est interpretatio ista, si dicendum quod res est, haud quaquam rejicienda; sed quae tamen suis difficultatibus laboret: deprehendimus enim illam involvere in se eam obturitatem, ut interprete opus sit, prius quam in aprico erit, quid per vires heic intelligat Grotius, naturales, an supernaturales. Etiamsi per conjecturas inducimur, ut credamus, illum intelligere vires supernaturales: est tamen ejusmodi interpretatio generalior, quam esse debet, quae sensum vocabulorum istorum luculenter & perspicue alicui proponat: novimus enim illis, qui rem aliquam ita demonstrare volunt, ut ea ipsa

rite

(b) Polus Syn. Crit. ad b. l.

rite cognosci possit ac debet, ad spe-
cialiora quoque descendendum esse,
si alioquin felices interpres salutan-
di sint. Porro nihil commemorat in
sua explicatione *Gratius de πανοπλίᾳ*
illa Dei ab Apostolo descripta, ex qua
tam dextra quam sinistra arma, u-
traque diversi ulus, sunt petenda.
Hinc igitur non possumus non ulte-
rius progredi, quo nobis ex ipso con-
textu atque locis parallelis ea lux il-
lucescat, quae mentem divi Aposto-
li clarius proponat acq; repræsentet.

§. XIV.

Mentem itaque nostram significatu-
ri, Apostolum heic, per ὥντα
δεξιὰ καὶ αὐτεργά, intelligere existima-
mus media illa spiritualia, per gra-
tiam *Spiritus Sancti* concessa, qui-
bus Apostolus & Socii ejus, homines
suos spirituales, cum offendierunt arq;
devicerunt, tum contra imperios eo-
rum se se defenderunt, & ita quidem
ut victores hostium vigerent. Quo-
rum enumerationem facit Aposto-
lus

lus (e), quando Ephesios suos hunc
in modum alloquitur : Στῆτε δὲ ωρίω-
στιμενοι τὴν ὁσφὺν ὑπὸν ἐν αληθείᾳ, καὶ
ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης,
καὶ τὸσδησάμενοι τὰς πόδας ἐν ἔλοιψα-
σίᾳ τὴν ἐναγγελίαν τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν
ἀναλαβόντες τὸν Θυρεὸν τῆς πίστεως, ἵν
ᾳ δυνήσετε πάντα τὰ βέλη τὸν πονηρὸν τὰ πε-
πυρωμένα σβέσαι. Καὶ τὴν τεθικεφαλαῖαν
τὴν σωτηρίαν δεξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν
τὴν πνεύματόν, οὐ ἐγινόμην θεῶν. Quod
autem media hæc spiritualia, ὥπλα
δεξιὰ καὶ αριστερά nominantur: obler-
vandum est, hoc ipsum fieri μεταφο-
ρεύως, per modum similitudinis de-
sumtæ ex armis militaribus: nam
quemadmodum milites in pugna, per
arma dextra, gladium puta, hastam
& jæcula, hostes suos tanto aggre-
diuntur imperio, ut per ea laedi, in-
terfici atque in fugam conjici possint;
per arma autem sinistra scutum, cly-
peum & peltam, se ipsum tuentur,
hostium rela excipiendo, ne sibi no-
cere possint: ita Apostolus quoque

&

(e) Eph. 6: 14, 15, 16,

& Socii ejus, ceu milites spirituales, quibus in pugnam cum hostibus semper descendendum fuit, usi sunt mediis ejusmodi spiritualibus, quibus instar armorum aut hostes suos aggressi divicerunt, profligatos ad editionem coegerunt: aut contra eorum imperus, conamina, tentationes, illecebras & astutias se detenderunt, quo palmam illis praeriperent, seque Dei Ministros genuinos omni in occasione demonstrarent. Quanquam mortuoyia & vatritia Diaboli & mundi in carceres, tribulationes & angustias protrudebantur; et ejusmodi tam mala & quo perterritabant animo: erant enim instructi dono spirituali per gratiam regenerantem collato. fide scilicet salvifica, quæ instar munissimorum scutum eos protegebat, ne hæc & alia mala eos lædere & in desperationem deducere possent: nam sequutum, dicente Galvio, corpori obwendatur, & illud tanquam porta tutatur & circumcludit; Sic fides ardenter & indubitate, animam usque ad

studit & protegit (d). Quamvis illecebræ carnis, in excolenda vita integritate, eos seducere conabantur; non tamen morem illis gererent, quin potius virtutum cultores erant per industrii. Quid? quod fides, quæ est mater & genitrix virtutum, effecit, ut, quod malum esset, evitarent, quod autem bonum, appeterent. Tamen si in perfusando munere suo, hostes & adversarios sibi habebant obvios, qui invincibiles, instar inexpugnabilium munitionum & machinarum, esse videbantur; erant tamen instruti & muniti quoq; eo medio, per gratiam illuminantem illis induro, verbo scilicet divino, cuius ope ad versiorum moliminiis obviare, eosque superare, subjugare, & captivos ducere poterant. Illud innuit Apostolus alio loco dicens (e): τα ὄπλα τῆς σπερτίας ἡμῶν εἰς οὐρανὰ, αἵμα διατὰ τῷ Θεῷ πάσος καθάπεπον ὀχυρωμάτων, i. e. arma militie nostre.

(d) Calevius Bibl. illust. in Ep. ad Eph.
(e) 2 Cor. 10: 5.

*nō sunt carnalia, sed potestis Deo ad
desiruationem munitionum.* Et hæc erant
ἀπλα illa δέξια καὶ αετοί, quorum,
loco citato, *divus Apostolus* mentio-
nem facit.

§. XV.

Præterquam quod ipsa vocabula,
ut & loca parallela, expositam
hanc insinuant interpretationem, re-
quirit illam etiam ipse contextus.
Nam in præcedentibus alleverat di-
vus Apostolus, te sociosque suos e-
vitare scandala, & e contrario se
Dei ministros exhibere, cum vitæ
integritate, tum muneris fungendi
fidelitate: ubi non solum variis ho-
stium molimini bus occurendum fuit;
verum etiam oportuit & te ipsum tue-
ri, & hostibus sicam infigere. Si i-
gitur hunc allequi possent finem, ne-
cesserat, ut ejusmodi, superiori §.
commemoratis armis & mediis in-
structi conspicerentur. *Quemadmo-*
dum enim hostes erant spirituales;
ita armis quoqup pugnandum erat spis-
rituas

ritualibus, & quidem validissimis. An autem validiora unquam arma invenies, quam quæ adduximus? In hac interpretatione nobiscum consentit *Mattb. Flacius Theologus* quondam haud incelebris; illius enim hæc sunt verba: *arma piorum aut justitie, dicuntur dextera & sinistra, facta allusione ad communem morem militum;* qui in sinistris scutum, in dextris gladium gestabant, sicut hæc arma *Paulus ad Ephesios nominat.* Vocal ergo arma sinistre, Scutum fidei, & alia quibus nos protegimus; dextre, gladium verbi & similia quibus hostem ferimus (f. sup).

§. XVI.

Hæc erant pauca eaq; levissima, quæ ex occasione τῶν ὄπλων τῶν δεξιῶν καὶ εὐσπόλεων, in mediū proferre placuit. Colophonem autem dissertationi jam jam impositurus manumq; de tabula ablaturus, ad Te Alme torius hujus universi Pater, ardentissimis mesmet (f) *Mattb. Flacius Illyricus Clavis Script. Sacra parte prima p. 296.*

mei converto precibus. Indue Eccle-
 siam tuam scuto fidei, & thorace ju-
 stitiae Filii Tei, galeacq; salutis exor-
 na; ne ab hostibus suis innumeris op-
 primi, nedum superari & pedibus
 conteri queat! Da gladium Spiritus
 Tui in manus ejus, ut hostes subju-
 garos reddat & in fugam cōjiciat!
 Instrue illam virtute & fortitudine, ut
 cum hostibus congressura palmam
 temper auferat, quo tandem post ex-
 antlatos militiæ lusæ labores, corona
 viræ redimita niteat, splendeat, ful-
 geat! Dirue O Benignissime Pater ar-
 ma, quibus diabolus, mundus & ca-
 ro, Ecclesiam Tuam & membra ejus
 aggredi, tollitare atque labefactare
 non verecundantur. Fac impetus eo-
 rum irritos, & tela in vanum pro-
 labi! Apprehende, Omnipotens He-
 ros, quoque arma Tua divina, quib⁹
 indutus, Regi atque Parenti Patriæ
 nostræ Augustissimo FRIEDERICO
 Primo, pulcherrimi Thalami ejus
 Sociæ, Augustissimæ UDALRICÆ
 ELEONORÆ, Regiæ domui, toniq;
Re-

Regno, contra hostium insultos, inexpugnabile eris munimentum: nam qui Tuo gaudet praesidio extra omnem telum jactum constitutus, discriminis certo erit longe certius immunis. Fac regnum ejus indies incrementa capere, fac Sceptrum & fasces, quos illi committere dignatus es, omni tempore laureatos teneri. Fac illud ipsum propere filium Tuum IESUM Christum! per quem, & me Tibi commendatum confido.

SOLI DEO GLORIA!

Herr ANDREAS HEINRICIUS,
 Då han i Abo första gången
 Berömligen Disputerade.

Hur' ständig hug at sén för lattians
 Af wel snöda/
 Och troget wachta up vid Deli-
 gröna lund/
 Samt med Castalides förndta tijd
 och stund/
 Bosvard idighet/ med trågen fljst
 och mudda/
 Ger framstieg/moget west/til årans
 tempel leder;
 Det skönjes solklart nu/ hos Ehr/
 min Wän och Bror.
 Thes stattar jag Er säll. En Lager-
 Crantz jag tror/
 I snart lår få til lön: Ehr Släkt/
 och Ehr til hedet.

Målment
 Af
 CARL JOH. Jegerstedt.

Πρὸς Γὸν τμιώπτετον καὶ Φίλτατον Κύρων
Κύρ. ἈΝΔΡΕΑΝΕΙΝ ΡΙΚΙΟΝ
μέλλοντα συζητήσειν.

Πολλῶν με προτρέπονταν ἐμμένειν τῷ
ἐπιηδεύματι Γάλω Γά συγχάρεειν, οὐκ
όκησα μὲν κάκεινα με ταῦχα καλάνται,
οὐκ εὔσπεισον σε, Φίλτατε, ἐις Φως παραφερομε-
νον Διοῖς εὐθὺν λαμπράν ; ἀδενὸς δὲ καλύ-
οῦσίς με Γάλο το τεκμήρου Γῆς Φιλοφρο-
σύνης σε παρέχειν. Εἶπαντο σε Γάς εὐ-
τοῖς μαθήμασι παρακοπάς, αἷς Γάλο το Φι-
λολόγικόν σα δεῖγμα, περὶ τῶν ὄπλων τῶν
δεξιῶν καὶ αριστερῶν, πᾶσι Φανερὰς ποιεῖ-
ἔυχόμεν, οὐαὶ αἱ σπιθαδάι σα, οἱ πόνοι σα,
καὶ αἱ Φρεντίδες, αἷς ἀρίστας μέχει τὸ
υῦν μετεχείρισας, ἐις Θεῦ δόξαν, ἐκκλη-
σίας καὶ πολιτείας ὁικοδομὴν, ἀλλὰ δὲ καὶ
ἰδίαν ἀφέλειαν τε καὶ κῦδος ἀποβάσιαν !
Ἐρρώσο,

GUSTAVUS FABRICIUS.

Morum non minus
Quam literarum elegantia conspicue

Viro Juveni

Dn. ANDR. HEINRICIO,
Eruditæ hujus dissertationis
Auctori & Respondenti
Sollertissimo.

Sic ad hyperboreas, cultissima numina,

Munias

Te vocat ingenii maxima flamma tui.
Te decus & postquam vis concidit horrida

Martis

Et repetit virtus ingeniosa gradus,
Gloria ad Aonidum referata palatia dis-

cunt,

Et virtus, quam sic conquerere, patris.
Exitus aspirat uoto; nam, cerne, corol-

lam

Mox tibi pro meritis turba novena dabit,
Gratulor idcirco pulchre conanima mentis

Dotes ingenii gratulor atque tui.

I porro felix, faveat tibi lenior aura,
Perpetuum salve vive valegi diu.

SAM. PRYSS.